

Een never-ending story

De uitspraken betreffende Sison

Karin Zwaan*

Als huidig eindredacteur van *Rechtspraak Vreemdelingenrecht (RV)*, kan ik om- en opzien naar en tegen veel illustere voorgangers. Kees Groenendijk is er daar een van. Tot 1992 was hij eindredacteur van de *RV*. Hij is trouwens nog steeds redacteur van de *RV*. Vandaar dat ik in deze bijdrage wil ingaan op een ‘never-ending story’ binnen de opgenomen jurisprudentie in *Rechtspraak Vreemdelingenrecht*.

In de *RV* 1992 is dit verhaal begonnen en werd vervolgd in 1995, 1997, 2003 en 2005. Niet echt origineel luidden de kopjes van deze uitspraken respectievelijk, Sison I, Sison II, Sison III, Sison IV en Sison V. Gezien de actuele ontwikkelingen zou het zeker mogelijk zijn om in de *RV* 2007 een Sison VI en VII op te nemen.

Behalve de bovengenoemde link, te weten Kees, Karin en *RV* is er nog een goede reden om stil te staan bij deze Sison uitspraken. Over de persoon Sison is een aantal specifieke juridische procedures gevoerd over een groot aantal migratierechtelijke onderwerpen. Sison I betreft de vraag naar de toetsingvolgorde bij de uitsluiting van vluchtelingenschap. Sison II gaat over de weigering om Sison toe te laten. Sison III betreft de verhouding tussen het Vluchtelingenverdrag, artikel 3 EVRM en het recht op een verblijfsvergunning. Sison IV betreft het bevrozen van de tegoeden van Sison vanwege opneming van zijn naam op een terroristenlijst. Sison V tenslotte gaat over de beëindiging van voorzieningen aan Sison vanwege de plaatsing op de zogenaamde terroristenlijst.

1. Sison I: doorbreking van de toetsingvolgorde

In het kort de casus van Sison. De Filippijnse meneer Sison is een van de oprichters van de Communistische Partij van de Filippijnen (C.P.P.). Van 1968 tot 1977 is hij voorzitter van het Centraal Comité van die partij. Vanwege zijn betrokkenheid bij het C.P.P. wordt hij in 1977 gearresteerd en tot 10 jaar gevangenisstraf veroordeeld. In maart 1986 wordt hij vrijgelaten, tien dagen nadat president Marcos het land moest verlaten. In datzelfde jaar is Sison betrokken bij de oprichting van de People’s Party. Door de Filippijnse autoriteiten wordt hij ervan beschuldigd opnieuw voorzitter te zijn van het Centraal Comité van het C.P.P., en betrokken te zijn bij de New People’s Army (N.P.A.). Daarom wordt in 1988 een aanklacht ingediend tegen Sison op basis van de zogenaamde Anti Subversion Law. Tevens wordt zijn paspoort ongeldig verklaard. In januari 1987 komt Sison naar Nederland. In oktober 1988 vraagt Sison asiel in Nederland. In juli 1990 weigert de Staatssecretaris van Justitie de vluchtelingenstatus.

* Centrum voor Migratierecht, Radboud Universiteit Nijmegen.

Tegen de fictieve weigering om dit besluit te herzien, gaat Sison in beroep bij de Afdeling rechtspraak van de Raad van State, die op 17 december 1992 uitspraak doet.¹

Deze uitspraak is van groot belang geweest voor de doorbreking van de toetsingsvolgorde bij de vaststelling van vluchtelingschap en het bestaan van mogelijke uitsluitingsgronden. De definitie van vluchteling uit artikel 1 van het Vluchtelingenverdrag bevat een aantal elementen. Zij zijn onder te brengen in drie groepen;

- de criteria waaraan een persoon moet voldoen om voor vluchtelingschap in aanmerking te komen (de zogenaamde 'inclusion clauses' van artikel 1A en 1B);
- de gevallen waarin het Vluchtelingenverdrag ophoudt van toepassing te zijn voor een bepaalde persoon, omdat deze niet langer voldoet aan de onder 1A en 1B genoemde criteria (de 'cessation clauses' van artikel 1C);
- de gevallen waarin een persoon, die voldoet of zou kunnen voldoen aan de criteria van artikel 1A en 1B, niet de bescherming geniet van het Vluchtelingenverdrag om de redenen vermeld in de paragrafen D, E en F van het Vluchtelingenverdrag (de zogenaamde 'exclusion clauses').²

Volgens vaste jurisprudentie van de Afdeling rechtspraak diende de Nederlandse overheid altijd eerst te kijken of de betrokkene vluchteling was in de zin van artikel 1A of 1B Vluchtelingenverdrag (inclusion), en vervolgens naar de mogelijke cessation en exclusion bepalingen van artikel 1 Vluchtelingenverdrag.³ In dit geval – en naar later is gebleken voor altijd – wordt deze volgorde omgedraaid. Eerst wordt door de Afdeling onderzocht of de uitsluitingsgronden van artikel 1F Vluchtelingenverdrag⁴ van toepassing zijn (exclusion), voordat zij toekomt aan de erkenningsvraag. Volgens haar dient, gezien het ernstige karakter van de in artikel 1F Vluchtelingenverdrag genoemde handelingen, allereerst te worden nagegaan of zich een dergelijke uitsluitingsgrond voordoet.

In het geval van Sison wordt geconcludeerd dat de staatssecretaris in casu onvoldoende heeft aangegeven welke vermeende daden van Sison tot het oordeel hebben geleid dat sprake is van daden onder artikel 1F sub c van het Vluchtelingenverdrag en op welke tijdstippen die daden hebben plaatsgevonden.

Vervolgens wordt door de Afdeling ingegaan op de mogelijkheid dat Sison wel vluchteling is (inclusion). De Afdeling rechtspraak oordeelt dat de staatssecretaris onvoldoende aannemelijk heeft gemaakt dat Sison naast als normaal aan te merken strafrech-

1 ARRvS 17 december 1992, no. R0.90.4934, *RV* 1992, 12 m.nt. Vermeulen.

2 Art. 1 Vluchtelingenverdrag

3 De Afdeling had reeds incidenteel de toetsingsvolgorde omgedraaid, zie ARRvS 8 april 1991, *RV* 1991, 5 m.nt. Vermeulen.

4 Ingevolge artikel 1F Vluchtelingenverdrag zijn de bepalingen van het Vluchtelingenverdrag niet van toepassing op een persoon ten aanzien van wie er ernstige redenen zijn om te veronderstellen dat:

- a. hij een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft begaan, zoals omschreven in de internationale overeenkomsten welke zijn opgesteld om bepalingen met betrekking tot deze misdrijven in het leven te roepen;
- b. hij een ernstig niet-politiek misdrijf heeft begaan buiten het land van toevlucht, voordat hij tot dit land als vluchteling is toegelaten; of
- c. hij zich schuldig heeft gemaakt aan handelingen welke in strijd zijn met de doelstellingen en beginselen van de VN.

telijke vervolging en bestraffing niet ook te maken zal krijgen met discriminatoire vervolging dan wel onevenredig zware bestraffing, omdat de vervolgende dan wel bestraffende instantie van oordeel is dat Sison de strafbare handelingen uit politieke motieven heeft gepleegd.

Deze – toen nieuwe – toetsingsvolgorde (eerst exclusion, dan inclusion) geldt tot op de dag van vandaag.

2. Sison II: artikel 3 EVRM

In maart 1993 weigert de staatssecretaris opnieuw om Sison een vluchtelingenstatus te verlenen. In haar uitspraak van 21 februari 1995,⁵ komt de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State tot de conclusie dat Sison de genoemde misdrijven (op grond waarvan hij onder tegenwerping van artikel 1F Vluchtelingenverdrag was uitgesloten van vluchtelingenstatus) heeft begaan. Daaruit volgt dat de door de staatssecretaris gehanteerde (primaire) motivering om Sison op grond van artikel 15 lid 2 Vw 1965 (“om gewichtige redenen aan het algemeen belang ontleend”) de toelating als vluchteling te weigeren, ontoereikend is. De Afdeling erkent wel het door de staatssecretaris gestelde algemeen belang, mede gelet op de door haar geconstateerde aanwijzingen voor persoonlijke contacten tussen Sison en vertegenwoordigers van terroristische organisaties. Dit kan echter – indien niet gegarandeerd is dat Sison in een ander land dan de Filippijnen zal worden toegelaten – niet leiden tot het gerechtvaardigd inroepen van artikel 15 lid 2 Vw 1965. Hieraan staat in de weg dat een dergelijke weigering om Sison toe te laten als strijdig met artikel 3 EVRM moet worden geoordeeld.

De Afdeling is hier blijkbaar van mening dat gezien het absolute karakter van artikel 3 EVRM voor toelatingsweigering op grond van artikel 15 lid 2 Vw 1965 geen plaats is. In hoeverre de Afdeling van oordeel is dat een vreemdeling die beschermd wordt door artikel 3 EVRM altijd recht heeft op een verblijfstitel, blijkt uit deze uitspraak nog niet.⁶ Dit zou pas blijken uit latere uitspraken, zoals uit het vervolg van deze bijdrage zal blijken.

3. Sison III: geen vergunningverlening

Op 4 juni 1996 wijst de staatssecretaris wederom het asielverzoek van Sison af.⁷ De rechtbank Den Haag (Rechtseenheidskamer) gaat op 11 september 1997⁸ in beroep in op de vraag of aan Sison een verblijfsvergunning mag worden geweigerd, ondanks een

5 ABRvS 21 februari 1995, R02.93.2274, *RV* 1995, 2 m.nt. Vermeulen. Zie tevens het artikel van R. Bruin, ‘Zijn en schijn is twee. Over vluchtelingenstatus en uitsluitingsgronden’, *Nieuwsbrief Asiel- en Vluchtelingenrecht* 1995, p. 324-336.

6 In het kader van de herziening van de Vw 1965 was deze vraag reeds ontkenkend beantwoord, TK 1991-1992, 22735, nr. 3, p. 21-24.

7 Zie voor een chronologie tevens <http://www.josemariasison.org/>. Een site gemaakt door actie Defend Sison.

8 Rechtbank Den Haag (REK) 11 september 1997, AWB 97/4707, *RV* 1997, 9 m.nt. Vermeulen, *JV* 1997/8 m.nt. Boeles.

dreigende artikel 3 EVRM schending bij terugkeer. De eerste vraag die partijen verdeeld houdt is in hoeverre de weigering Sison (eiser) als vluchteling op grond van artikel 15 lid 2 Vw 1965 toe te laten gerechtvaardigd is en of de in deze zaak eerder gedane uitspraak (ABR vS 21 februari 1995, zie hierboven) daartoe ruimte biedt. De rechtbank stelt vast dat het vaste jurisprudentie is van zowel het Europese Hof voor de Rechten van de Mens als van de Afdeling dat aan een mogelijke schending van artikel 3 EVRM geen aanspraak op een verblijfstitel ontleend kan worden. Het is wel beleid van de staatssecretaris om bij een dreigende artikel 3 EVRM schending aan de asielzoeker een vergunning tot verblijf te verlenen. Maar slechts uitzetting naar een land waar het reële risico van een behandeling in strijd met artikel 3 EVRM bestaat, levert schending van dit artikel op. In casu is de staatssecretaris niet voornemens eiser uit te zetten. Niet kan worden gesteld, aldus de rechtbank, dat artikel 3 EVRM er aan in de weg staat, dat de staatssecretaris gebruik maakt van de hem in artikel 15 lid 2 Vw 1965 verleende bevoegdheid om aan Sison de toelating als vluchteling te weigeren.⁹

Het absolute karakter van artikel 3 EVRM staat een weigering van een vergunning tot verblijf niet in de weg. Volgens de rechtbank is een dergelijke situatie in het algemeen onwenselijk en dient het tot uitzonderingen beperkt te blijven. Daarbij dient het algemene belang versus het individuele belang tegen elkaar te worden afgewogen. Het adagium: Niet toelaten is uitzetten, is ook niet in de Vw 2000 terug te vinden.¹⁰ De mogelijkheid om in het kader van een belangenafweging niet toe te laten, maar ook niet uit te zetten blijft dus mogelijk.

Pas later is de link tussen een mogelijke artikel 3 EVRM schending en vergunningverlening expliciet geworden, namelijk in de zogenaamde Definitierichtlijn (DRi, Richtlijn 2004/83/EG inzake minimumnormen voor de erkenning van onderdanen van derde landen en staatlozen als vluchteling of als persoon die anderszins internationale bescherming behoeft, en de inhoud van de verleende bescherming).¹¹ Artikel 15 van de DRi bepaalt de voorwaarden om in aanmerking te komen voor een subsidiaire beschermingsstatus. Een van de gronden (artikel 15b DRi) is dreigende foltering, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing van een verzoeker in zijn land van herkomst. Gevolg hiervan zou, toegepast op de casus van Sison, niet per se zijn geweest dat hem een vergunning had moeten worden verleend. Want ook bij de subsidiaire beschermingsstatus zijn uitsluitingsgronden geformuleerd in de lijn van de exclusion clauses van artikel 1F Vluchtelingenverdrag.¹²

9 Zie over deze problematiek ook R. Bruin, 'Ernstige misdrijven moeten worden bestraft', *Nieuwsbrief Asiel- en Vluchtelingenrecht* 1997, p. 237-252.

10 In het oorspronkelijke wetsvoorstel werd dit nog wel geopperd, TK 1992, nr. 22735 A, p. 5.

11 PBEG 2004, L304/12, te vinden op eur-lex.europa.eu.

12 Art. 17 lid 1a DRi bepaalt: 1. Een onderdaan van een derde land of staatloze wordt uitgesloten van subsidiaire bescherming wanneer er ernstige redenen zijn om aan te nemen dat: a. hij een misdrijf tegen de vrede, een oorlogsmisdrijf of een misdrijf tegen de menselijkheid heeft gepleegd, zoals gedefinieerd in de internationale instrumenten waarmee wordt beoogd regelingen te treffen ten aanzien van dergelijke misdrijven;

4. Sison IV: terroristenlijst en voorlopige voorziening

De Minister van Buitenlandse Zaken zet in 2002 de financiële tegoeden van Sison op een bevroeringslijst. Zijn tegoeden zijn bevroren vanwege de opneming van zijn naam op de zogenaamde terroristenlijst. Deze lijst is op grond van EG-verordening 2580/2001 vastgesteld.¹³ In een voorlopige voorziening bij het Gerecht van Eerste Aanleg EG probeert Sison de bevroering van zijn tegoeden te laten opheffen. De voorzitter van het Gerecht van Eerste Aanleg EG oordeelt op 15 mei 2003¹⁴ dat er geen reden is een voorlopige voorziening te treffen. Sison moet de uitspraak in de hoofdzaak afwachten.

In dit concrete geval stond vast dat op grond van artikel 6 van de Verordening de aangewezen autoriteiten toestemming mogen geven voor het gebruik van bevroren financiële middelen voor essentiële menselijke behoeften. Sison had geen verzoek ingediend bij de Minister van Financiën voor een dergelijke machtiging. De Gemeente Utrecht verzocht de minister wel om een dergelijke machtiging op grond van artikel 6 EG-Vo 2580/2001 om Sison voorzieningen uit hoofde van de Regeling opvang asielzoekers (ROA) te kunnen blijven verstrekken, zoals een toelage, huisvesting, een WA en een ziektekostenverzekering. Dat verzoek werd afgewezen, Sison ging hiertegen in beroep. Maar ook het beroep werd afgewezen (voor het hoger beroep, zie Sison V). Dat de minister het verzoek heeft afgewezen heeft geen gevolgen voor de voorzitter van het GEA. Tegen dergelijke afwijzingsbesluiten staan nationale rechtsmiddelen ten dienste. Sison heeft niet kunnen aantonen dat hij niet kan voorzien in zijn basisbehoeften, en ook niet dat hij ernstige en onherstelbare schade lijdt. Omdat de voorzitter vaststelt dat het voor het overige om financieel nadeel gaat dat eventueel in een schadevergoedingsprocedure kan worden gevorderd, oordeelt hij dat geen sprake is van een spoedeisend belang.

5. Sison V: terroristenlijst en Regeling opvang asielzoekers

Op 28 september 2005 oordeelde de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State¹⁵ over het beroep inzake de weigering van de Minister van Financiën de gemeente Utrecht een machtiging te verlenen. Ingevolge Verordening 2580/2001 mogen lidstaten geen financiële middelen ter beschikking stellen aan personen die op de terroristenlijst staan. Dit is alleen anders als de Minister van Financiën een zogeheten machtiging heeft verstrekt. De gemeente Utrecht verzocht in dit geval om een dergelijke machtiging. De minister heeft dit echter geweigerd, waardoor de ROA-voorzieningen zijn beëindigd.

De Afdeling overweegt dat de rechtbank (Utrecht, 26 november 2004, SBR 03/1359)¹⁶ terecht geen grond vond voor het oordeel dat de minister niet in redelijkheid tot het voeren van dit beleid heeft kunnen besluiten. Niet gebleken is van zodanig

13 Verordening (EG) nr. 2580/2001 van de Raad van 27 december 2001 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen het terrorisme, PBEG 2001, L 344/70.

14 Voorzitter Gerecht van Eerste Aanleg 15 mei 2003, T-47/03 R, *RV* 2003, 97 m.nt. Tappeiner.

15 ABRvS 28 september 2005, 200500267/1, *RV* 2005, 100 m.nt. Battjes, *JV* 2005/454 m.nt. Vermeulen.

16 Rechtbank Utrecht 26 november 2004, SBR 04/1305, *JV* 2005/84.

klemmende individuele omstandigheden dat van dit beleid had moeten worden afge-
weken. Tevens overweegt de Afdeling dat geen schending dreigt van artikelen 3, 6 en
8 EVRM. Met betrekking tot mogelijke schending van artikel 3 EVRM oordeelt de
Afdeling, met verwijzing naar de zaak *Pancenko tegen Letland*¹⁷ dat artikel 3 EVRM
niet kan worden ingeroepen om jegens een staat aanspraak te maken op een bepaalde
levensstandaard. Een beroep op artikel 6 EVRM is alleen mogelijk met betrekking tot
de gang van zaken bij plaatsing op de lijst. Gelet op de verblijfsrechtelijke status van
Sison (hij heeft geen status!) wordt hij vanwege het onthouden van de verstrekkingen
niet van gezin gescheiden. Daarom faalt ook een beroep op artikel 8 EVRM. Het ho-
ger beroep is ongegrond.

6. Sison VI: ‘ontdooien’ tegoeden

Op 11 juli 2007 deed het Gerecht van Eerste Aanleg van de Europese Gemeenschap-
pen (GEA) uitspraak in een zaak van Sison tegen de Raad van de Europese Unie.¹⁸ In
deze procedure bestrijdt Sison de geldigheid van EG-verordening 2580/2001. De te-
goeden van Sison werden in 2002 op basis van de Sanctieregeling 2002 door de Mi-
nister van Buitenlandse Zaken op een bevroeringslijst gezet. Deze Sanctieregeling dien-
de ter uitvoering van EG-Vo 2580/2001, die weer uitvoering gaf aan het Gezamenlijk
Standpunt 2001/93 van de EU, dat weer uitvoering gaf aan VN-Veiligheidsraadreso-
lutie 1373 (2001), die na 11 september 2001 werd aangenomen. Sison bestrijdt de gel-
digheid van EG-Vo 2580/2001. Sison heeft 11 klachten. De belangrijkste klachten be-
treffen het recht van verdediging, de motiveringsplicht en het recht op effectieve
rechtsbescherming. Het GEA komt onder meer tot de conclusie dat 1) Besluit 2006/
379/EG van de Raad van 29 mei 2006 tot uitvoering van artikel 2, lid 3, van verorde-
ning (EG) nr. 2580/2001 inzake specifieke beperkende maatregelen tegen bepaalde
personen en entiteiten met het oog op de strijd tegen het terrorisme, en tot intrekking
van besluit 2005/930/EG, nietig wordt verklaard voor zover het verzoeker betreft; en
2) het beroep tot schadevergoeding wordt verworpen.

De belangrijkste overweging van het GEA (r.o. 226):

“In conclusion, the Court finds that no statement of reasons has been given for the con-
tested decision and that the latter was adopted in the course of a procedure during which
the applicant’s rights of the defence were not observed. What is more, the Court is not,
even at this stage of the procedure, in a position to undertake the judicial review of the
lawfulness of that decision in light of the other pleas in law, grounds of challenge and sub-
stantive arguments invoked in support of the application for annulment.”¹⁹

Het besluit tot plaatsing was onvoldoende gemotiveerd, en er was geen wederhoor
toegepast. De tegoeden van Sison moesten dus vrijkomen.

Maar Sison staat, vanwege een nieuw raadsbesluit van 28 juni 2007, nog steeds op
de terroristenlijst. Het plaatsen van personen op de zogenaamde ‘zwarte lijsten’, waar-

17 EHRM 28 oktober 1999, appl.nr. 40772/98, *Pancenko tegen Letland*.

18 GEA 11 juli 2007, T-47/03, EHRC 2007/103 m.nt. Lavranos.

19 Vgl. de verplichting onder art. 253 EG en art. 230 EG.

door het onder andere mogelijk wordt tegoeven te bevriezen is onderhevig aan veel kritiek.²⁰ Dit blijkt onder meer uit een draft resolution van de parlementaire raad van de Raad van Europa van november 2007.²¹ Onder punt 6 van deze Resolutie valt te lezen:

‘The Assembly finds that the procedural and substantive standards currently applied by the United Nations Security Council and by the Council of the European Union, despite some recent improvements (...) and violate the fundamental principles of human rights and the rule of law.’

7. Sison VII: arrestatie en strafrechtelijke vervolging

Op 28 augustus 2007 wordt Sison in Utrecht gearresteerd op verdenking van betrokkenheid bij twee moorden op de Filippijnen. Sison zou opdracht hebben gegeven tot de moord op twee voormalig politieke relaties in 2003 en 2004. Sison wordt voorgeleid aan de rechter-commissaris. Deze beslist dat Sison nog twee weken mag worden vastgehouden. In september 2007 oordeelt de rechtbank dat Sison moet worden vrijgelaten wegens het ontbreken van ernstige bezwaren.²² De raadkamer van het Gerechtshof wijst de vordering tot gevangenhouding op 3 oktober 2007 eveneens af.²³ Op 19 oktober 2007 verzoekt de rechter-commissaris de Officier van Justitie om een standpunt in te nemen over het bestaan of voortbestaan van gronden voor het gerechtelijk vooronderzoek gelet op de genoemde uitspraken van de rechtbank en het hof. De Officier van Justitie informeert de rechter-commissaris op geen enkele wijze of voortzetting van het gerechtelijk vooronderzoek zou kunnen leiden tot een ander oordeel op dit punt. De rechter-commissaris concludeert in november 2007 dan ook dat nader onderzoek niet tot een andere conclusie zal leiden, zodat voor de voortzetting van het gerechtelijk vooronderzoek geen grond bestaat. Artikel 237, lid 1 Sv bepaalt dat de rechter-commissaris het gerechtelijk vooronderzoek dient te sluiten indien tot de voortzetting daarvan geen grond bestaat. De rechter-commissaris sluit daarom het gerechtelijk vooronderzoek.²⁴

Het Openbaar Ministerie besluit dan vervolgens binnen twee maanden of Sison toch verder wordt vervolgd. Het Openbaar Ministerie heeft in vervolg hierop Sison in januari 2008 een kennisgeving van verdere vervolging gestuurd. Justitie gaf aan nog een aantal maanden nodig te hebben om het onderzoek af te ronden. Het verdere onderzoek wordt uitgevoerd door het team Internationale Misdrijven van de Nationale Recherche. Naar verwachting wordt het onderzoek halverwege 2008 afgerond. Daarna besluit de Officier van Justitie of Sison wordt gedagvaard.²⁵

20 Zie bijvoorbeeld: Ben Hayes, “‘Terrorist lists’ still above the law’, *Statewatch analysis*, August 2007, te vinden op www.statewatch.org.

21 12 November 2007, Provisional draft report on UN Security Council and European Union blacklists, te vinden op assembly.coe.int.

22 Rechtbank 's-Gravenhage 13 september 2007, nr. 09.750006-06.

23 Gerechtshof 's-Gravenhage 3 oktober 2007, nr. 09.750006-06.

24 Rechtbank 's-Gravenhage 21 november 2007, nr. 09.750006-06.

25 Dagblad *De Pers*, 18 januari 2008; Dagblad *Trouw*, 21 januari 2008.

8. Slot

De uitspraken inzake Sison belichten de verschillende migratierechtelijke aspecten die kunnen voortvloeien uit een en dezelfde concrete casus. De doorbreking van de toetsingsvolgorde in Sison I; de toepassing van artikel 3 EVRM in Sison II; het achterwege blijven van de verlening van een verblijfsvergunning bij een dreigende artikel 3 EVRM schending in Sison III; de zogenaamde ‘terroristenlijsten’ in Sison IV; de bevestiging van tegoeden met het oog op de strijd tegen het terrorisme in Sison V; het ‘ontdoeien’ van die tegoeden in Sison VI; en mogelijke strafrechtelijke vervolging in Nederland voor feiten gepleegd op de Filippijnen in Sison VII.

Centraal in al deze uitspraken staat de invloed op het uiteindelijk toe te passen nationale recht door zowel het internationale – als regionale (lees: Europese) recht. Er zijn vele internationale verdragen en bindende besluiten van internationale organisaties van belang voor het Nederlandse vreemdelingenrecht. Deze verdragen en besluiten zijn, zoals ook uit de korte bespreking van de casus van Sison is gebleken, heel verschillend van aard. Opvallend is daarbij dat de verplichtingen voortvloeiend uit het internationale (inclusief het Europese) recht soms lijken te worden beperkt door het nationale (vreemdelingen)recht, omdat deze het toepassingskader lijkt te bepalen.

Kees Groenendijk heeft met zijn jarenlange inspanningen op het migratierechtelijk terrein eveneens vele verschillende aspecten van het migratierecht belicht. Hij heeft vaak, met grote nadruk opgeroepen om niet alleen naar het nationale, maar ook naar met name naar het internationale (Europese) element in migratierechtelijke vraagstukken te kijken. Hopelijk blijft hij dit nog jarenlang doen.